

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
BOSANSKO-PODRINJSKI KANTON GORAŽDE
GRAD GORAŽDE

PRIJEDLOG POLITIKE ZA PROMOCIJU U PODRŠCI
INOVATIVNIM START-UP BIZNISIMA
U GRADU GORAŽDE

„Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku pomoć Evropske unije. Njen sadržaj je isključiva odgovornost Lokalnog partnerstva za zapošljavanje Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i ne odražava nužno stav Evropske unije. Sadržaj dokumenta ne predstavlja službeno mišljenje Međunarodne organizacije rada.“

SADRŽAJ

SADRŽAJ	3
1. O PRIJEDLOGU POLITIKE ZA PROMOCIJU U PODRŠCI INOVATIVNIM START-UP BIZNISIMA U GRADU GORAŽDE	4
2. POZADINA	5
3. USKLAĐENOST PRIJEDLOGA POLITIKE ZA PROMOCIJU U PODRŠCI INOVATIVNIM START-UP BIZNISIMA U GRADU GORAŽDE SA STRATEŠKIM I DRUGIM DOKUMENTIMA	6
3.1 Usklađenost prijedloga politike sa Strategijom razvoja Grada Goražde 2017-2026	6
3.2 Veza i dokumentima i preporukama međunarodnih organizacija, EU i sl. 7	
4. ŠTA JE START UP?	7
5. START-UP BIZNISI U BOSNI I HERCEGOVINI	8
6. IZBOR INVESTITORA.....	8
6.1 POSLOVNI ANĐELI - Ko su i zašto su važni B&H ekonomiji?	8
6.2 Start-up akceleratori	9
6.3 VC fondovi (Venture Capital Funds).....	9
7. IZAZOVI PROMOCIJE U PODRŠCI INOVATIVNIM START-UP BIZNISIMA U GRADU GORAŽDE.....	10
8. PREPORUKE ZA PODRŠKU INOVATIVNIM START-UP BIZNISIMA U GRADU GORAŽDE.....	11

1. O PRIJEDLOGU POLITIKE ZA PROMOCIJU U PODRŠCI INOVATIVNIM START-UP BIZNISIMA U GRADU GORAŽDE

Kako bi se doprinijelo povećanju uloge gradske administracije inovativnim start-up biznisima u Goraždu, u okviru projekta „Novi pristup kreiranju radnih mjesta: Inovacijama ka prosperitetnom tržištu rada“ izrađen je Prijedlog politike za promociju u podršci inovativnim start-up biznisima u Gradu Goražde koji mogu pokrenuti kreiranje radnih mjesta, mogu podsticati razvoj poduzetništva i unaprijediti kvalitet rada na radnom mjestu. U isto vrijeme, izrađen je i Program za startup podršku mladim nezaposlenim osobama Grada Goražde koji definiše i opisuje faze procesa podrške start-up biznisima u Gradu Goražde.

Inovacije i kreativnost posebno mogu pomoći da mladi ljudi koji dolaze iz ranjivih sredina postanu značajan resurs u ko-kreiranju rješenja koja im mogu poboljšati položaj u zajednici. Zbog toga, cilj ovog dokumenta jeste da se kroz participativni proces, korištenjem snage lokalnog partnerstva na nivou Grada Goražde definiše program promocije inovativnih i kreativnih ideja i start-up projekata koji mogu generisati nova rada mjesta, ali i kreirati pozitivne promjene u zajednici.

Ovaj dokument može poslužiti kao osnova za izradu programa utroška budžetskih sredstava koji će biti uključen u Budžet Grada Goražda, te služiti kao okvir za djelovanje drugih institucionalnih aktera u oblasti promocije i podrške razvoju kreativnosti i inovativnosti mladih ljudi. Pored toga, promotivnim djelovanjem ohrabrit će se svi, a posebno mladi ljudi da iskoriste svoje napore i talente u kreiranje inovativnih ideja koje im mogu pomoći u rješavanju problema nezaposlenosti.

Projekat "Novi pristup kreiranju radnih mjesta: Inovacijama ka prosperitetnom tržištu rada" finansira Evropska unija putem Međunarodne organizacije rada (MoR), i ima za cilj „unaprijeđenje socio-ekonomske situacije u Goraždu kroz izgradnju partnerskog ekosistema podrške zapošljavanju“.

Grad Goražde je nosilac gore navedenog projekta, a partneri na projektu su članovi Lokalnog partnerstva za zapošljavanje Goražde:

- Služba za zapošljavanje BPK Goražde,
- TVC d.o.o. Goražde,
- Srednja stručna škola "Džemal Bijedić" Goražde,
- Udruženje za lokalne razvojne inicijative "ALDI" Goražde,
- Udruženje poslodavaca BPK Goražde,
- Privredna komora BPK Goražde, i
- Obrtnička komora BPK Goražde.

Lokalno partnerstvo za zapošljavanje Goražde je jedno od 20 uspostavljenih u Bosni i Hercegovini u okviru Projekta „Podrška Evropske unije lokalnim partnerstvima za zapošljavanje – Faza II“ (LEP II), kojeg Evropska unija finansira sa 4 miliona eura, a provodi Međunarodna organizacija rada (MOR).

U dokumentu „**Prijedlog politike za promociju u podršci inovativnim start-up biznisima**“ prezentovane su preporuke kreirane sa svrhom da podrže napore Gradske uprave Grada Goražde, zajedno sa ostalim članovima Lokalnog partnerstva za zapošljavanje, da promjeni svijesti o značaju samozapošljavanja kao učinkovitog i održivog načina zapošljavanja i doprinosa u rješavanju nezaposlenosti mladih u Gradu Goražde.

2. POZADINA

BPK Goražde je jedan od ekonomski najdinamičnijih kantona u Federaciji BiH sa izuzetno razvijenom industrijskom bazom koja zapošljava više od 49% ukupnog broja zaposlenih. Zahvaljujući dinamičnoj industriji problem nezaposlenosti je značajno reduciran što je dovelo da je BPK Goražde region u Bosni i Hercegovini sa najmanjom stopom nezaposlenosti.

Prema rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine u BPK Goražde radno sposobno stanovništvo brojalo je 20.448 osoba od čega u radnoj snazi 9.007 osoba dok je 11.441 osoba bilo ekonomski neaktivno. Stopa aktivnosti iznosila je 44 procenata i bila je manja je za 1 procenat u odnosu na prosjek za Bosnu i Hercegovinu. Glavni razlog niže stope učešća radne snage u radno sposobnom stanovništvu jeste veliki broj ekonomski neaktivnih osoba. Glavni uzroci visoke stope ekonomske neaktivnosti odraslih osoba su:

- Niska participacija žena u radnoj snazi gdje je 64% odraslih žena ekonomski neaktivno,
- Niska participacija mladih u dobi od 15-24 godine u radnoj snazi gdje je 68 procenata mladih ekonomski neaktivno (73% za žene),

Prema podacima Popisa iz 2013. godine, na području Grada Goražde živi 4.252 osoba u starosnoj dobi od 15 do 29 godina, od čega je 48% ženskog spola. U odnosu na Popis iz 2013. situacija se značajno usložnjila izuzetno primjetnim odlaskom mladih ljudi u inostranstvo. Izazovi migracije potpuno su iznenadile lokalne vlasti koje su probleme sa kojima se suočavaju mladi gledale isključivo kroz prizmu zapošljavanja, obrazovanja i stanovanja i smatrale da će napredak u ovim oblastima biti dovoljan da se napravi prostor koji će biti privlačan za život i rad mladih ljudi.

Statistički podaci govore da je broj nezaposlenih osoba u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde u padu i u mjesecu avgustu 2023. godine iznosi 2.853 osobe, od čega je 2.456 iz Grada Goražde. Iako podatak sam po sebi zvuči ohrabrujuće, treba imati na umu da je vjerovatan uzrok smanjenja broja nezaposlenih, osim pronalaska zaposlenja, i napuštanje Bosne i Hercegovine. Kriza se nije toliko odrazila na pad zaposlenosti, koliko na gubitak optimizma kod nezaposlenih osoba koje je očekivalo da će im ekonomski napredak dati mogućnost za zapošljavanje u lokalnoj ekonomiji.

Veće pozitivne promjene na tržištu rada moguće su ukoliko poduzmemo odlučne akcije pomoći najranjivijim kategorijama, naročito mladim osobama, u pronalasku puta do radnog mjesta; podstaknemo sve da se uključe u kreiranje pozitivnih promjena; unaprijedimo proces upravljanja i definišemo borbu protiv nezaposlenosti kao naš najvažniji zajednički prioritet.

Obrazovni sistem u BiH mladima ne pomaže u hvatanju u koštac s novim trendovima u zapošljavanju. Stoga lokalne zajednice, kao prvi stepen vlasti u najbližem doticaju s mladima i njihovim potrebama, imaju odgovornost prema mladima da im pruže pristup informacijama i sredstvima koja im mogu pomoći da ne budu još jedan broj u poražavajućoj statistici o nezaposlenosti.

Neovisno o ekonomskoj situaciji u zemlji, mlade osobe, iako visoko obrazovane, teško pronalaze posao, u pravilu nemaju pravog radnog iskustva, preporuka niti dovoljno informacija o poslodavcima i poslovima, te je stoga samozapošljavanje poželjno rješenje visoke nezaposlenosti mladih koje se sugerira i u vrijeme ekonomske ekspanzije (ohrabreni poslovnim prilikama nastalim temeljem ekonomskog rasta) i ekonomske krize (potaknuti nezaposlenosti). Samozapošljavanje je i način da mladi iskoriste vještine i znanja koja već posjeduju kako bi odgovorili na potrebe tržišta, te pokretanjem vlastitog biznisa doprinijeli razvoju vlastite lokalne zajednice.

Sve gore navedeno su razlozi zbog kojih Grad Goražde želi unaprijediti startup ekosistem i napraviti model za startup podršku mladim nezaposlenim osobama u Gradu Goražde, kako bismo u budućnosti, na adekvatan način mogli pružiti podršku novoosnovanim biznismu u Gradu Goražde.

Bez odlučne akcije, oporavak koji će dovesti do rasta ekonomske aktivnosti stanovništva i smanjenja

odlaska mladih ljudi će izostati i vitalnost lokalne ekonomije će doći u pitanje. Zbog toga je neophodno dodatno razviti kapacitete ekosistema podrške zapošljavanju i povećati arsenal instrumenata za aktivaciju i integraciju nezaposlenih u tržište rada, kako bi se povećale prilike za zapošljavanje i samozapošljavanje i obezbijedio podsticaj napretku socio-ekonomskog života u Goraždu.

Grad Goražde prioritetno treba osigurati okruženje koje će inspirisati i podsticati kreativnost i inovativnost ljudi u kreiranju novih i dobro plaćenih radnih mjesta u zajednici. Nažalost, iako za ovakve aktivnosti postoji opšta podrška javnosti i svih ključnih aktera u zajednici, do danas u Goraždu nemamo uspostavljen nijedan institucionalni mehanizam koji bi bio isključivo fokusiran na podršku start-up inicijativama koje poduzimaju kreativne i inovativne osobe u zajednici. Da bi se to promijenilo Lokalno partnerstvo za zapošljavanje Goražde, identifikovalo je potrebu postojanja snažnije uloge gradske administracije u promociji i razvoju start-up podrške mladim i nezaposlenim osobama.

3. USKLAĐENOST PRIJEDLOGA POLITIKE ZA PROMOCIJU U PODRŠCI INOVATIVNIM START-UP BIZNISIMA U GRADU GORAŽDE SA STRATEŠKIM I DRUGIM DOKUMENTIMA

3.1 Usklađenost prijedloga politike sa Strategijom razvoja Grada Goražde 2017-2026

Strateško opredjeljenje Grada Goražde je dalje unaprjeđenje privrede i jačanje industrije i MSP, kroz proširenje i unaprjeđenje industrijskih i poslovnih zona, te privlačenje novih investicija, te je:

Strateški cilj 1. Obezbiđen ostanak mladih kroz nova ulaganja, kreiranje novih i zadržavanje postojećih radnih mjesta kod okolišno i društveno odgovornih kompanija.

Strategija razvoja BPK 2021-2027.g. za oblast ekonomskog razvoja ima definisan sljedeći strateški cilj „Uspostaviti održiv ekonomski rast“ sa prioritnim ciljevima: Poticati industrijsku proizvodnju, posebno izvozno; Razviti ruralne sredine koristeći poljoprivredne i šumske resurse; Razviti turističku ponudu i infrastrukturu za održivi turizam. Sa ovim ciljevima su potpuno usklađeni sektorski ciljevi i programi ovog Plana ekonomskog razvoja Goražda.

Plan lokalnog ekonomskog razvoja Grada Goražde služi kao instrument za unaprjeđivanje ekonomskog kapaciteta i konkurentnosti Grada. Plan ekonomskog razvoja je formuliran na osnovu nalaza socio-ekonomske analize, definisane vizije razvoja grada Goražde i definiranih strateških ciljeva kao i strateške analize snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji u sektoru ekonomije. Ekonomski razvoj grada Goražde se oslanja na geografsku poziciju, postojeću prerađivačku industrijsku i kreiranje povoljnog poslovnog okruženja.

U domenu ekonomskog razvoja grada Goražde, bitni fokusi su:

1. Iskoristiti konkurentnost prerađivačke industrije (namjenske industrije, metaloprerađivačke industrije) i razvijenih poslovnih zona, te privlačiti nove investitore. Grad će nastaviti jačati svoje kapacitete za upravljanje lokalnim ekonomskim razvojem i gajiti imidž Grada kao poduzetničkog centra. U tom smislu, Grad će raditi na unaprjeđenju sistema gradskih usluga za postojeće i buduće investitore kroz intenziviranje međusobne komunikacije i saradnje, te jačanje javno-privatnog partnerskog dijaloga.

2. Pružati podršku osnivanju i razvoju MSP i poduzetništva. SWOT analizom je identifikovana nedovoljna institucionalna podrška razvoju MSP-a, te otežan pristup finansijskim sredstvima. U tom smislu je potrebno unaprijediti saradnju sa MSP i poduzetnicima, poticati osnivanje novih poduzeća, te kontinuirano pružati podršku zapošljavanju.

3. Iskoristiti poljoprivredne potencijale. Poljoprivredna proizvodnja se u dosadašnjem periodu

razvijala stihijski, ali ima potencijala za razvoj. U tom smislu, potrebno je izraditi sektorsku studiju razvoja poljoprivredne proizvodnje, obezbijediti sistem savjetodavne, edukativne i finansijske podrške poljoprivrednicima.

Za realizaciju plana ekonomskog razvoja općine Goražde definisano je 35 projekata i mjera grupisanih u 8 programa, od kojih je za Program 1.2.2. Podrška postojećim i novim MSP i obrtnicima predviđena mjera/projekat 1.2.2.3. Program poticaja za start-up, a ukupni očekivani ishod projekta/mjere Pružanje podrške start-up-u, što je i fokus ovog Prijedloga politike.

3.2 Veza sa dokumentima i preporukama međunarodnih organizacija, EU i sl.

Bosna i Hercegovina je zajedno sa ostalim zemljama Zapadno-Balkanske regije prihvatila i potpisala Povelju o malom poduzetništvu na samitu između Europske Unije i Zapadnog Balkana u Solunu (Grčka) 21. lipnja 2003. godine. Povelja naglašava deset područja koja su ključna za poboljšanje općih uslova za mala poduzeća, što uključuje regulatorne 4 reforme, brži i jeftiniji početak poslovanja za mala poduzeća, poduzetničku izobrazbu, razvoj konkurentnosti, itd. U oktobru 2005. godine, Bosna i Hercegovina ponovo zajedno sa ostalim zemljama Zapadno-Balkanske regije, učvršćuje svoje opredjeljenje i posvećenost Povelji potpisivanjem Beogradske deklaracije o budućnosti Povelje, pozivajući Europsku komisiju da osigura kontinuitet procesa.

Povelja daje slijedeće preporuke vezane za početka poslovanja:

- Potaknuti smanjenje troškova pokretanja preduzeća, i skraćanje potrebnog vremena i procedure za odobranje novih poduzeća, ka najkonkurentnijim standardima na svijetu. Povećati pristup putem Interneta za registraciju;
- Pregledati nove propise kako bi se procijenio njihov utjecaj na mala preduzeća i preduzetnike. Pojednostaviti pravila gdje je god moguće. Uvesti administrativne dokumente jednostavne za korištenje.

Povelja utjelovljuje principe "najprije misli u malom" i time se pozivaju sve države pristupnice i Evropska komisija da podupiru mala poduzeća s ciljem:

- ojačati inovativni i poduzetnički duh kako bi se omogućilo suočenje evropskih poduzeća s izazovima koji ih očekuju u budućnosti;
- stvoriti pravni, porezni i administrativni okvir povoljan za preduzetničke aktivnosti i poboljšanje preduzetničkog statusa;
- osigurati pristup tržištima na osnovi olakšavajućih uslova;
- olakšati pristup istraživanju i kvalitativnoj tehnologiji;
- poboljšati pristup izvorima finansiranja tokom čitavog životnog ciklusa preduzeća;
- postići da Evropska unija bude najpovoljniji kontekst na svjetskom nivou za mala preduzeća;
- imati pažnju za potrebe malih preduzeća;
- promicati vrhunsku podršku malim preduzećima.

4. ŠTA JE START UP?

(start up=pokrenuti, započeti)

U najširem mogućem značenju startup je kompanija koja traži svoj poslovni model odnosno način da radi što svaka kompanija u konačnici mora raditi: profitirati.

Startup je početna faza razvoja biznisa u kojoj preduzetnik/ca ideju pretače u poslovni plan, osigurava finansijska sredstva, uspostavlja organizacijsku strukturu i započinje proizvodnju ili pružanje usluge, te

su mu za opstanak i rast potrebni dodatni izvori finansiranja. Upravo je ta vrsta biznisa predmet ovog Prijedloga politike, koja kao dodatni izvor finansiranja vidi lokalnu zajednicu, odnosno Gradsku upravu Grada Goražde.

Za uspješan startup većina startup poduzetnika/ca će vam reći da su vam potrebna tri elementa: kvalitetan tim, proizvod koji klijenti zaista trebaju te da potrošite što je manje moguće novca. Veliki broj start-upa koji propadnu, propadaju zbog neispunjavanja jednog od ova tri elementa.

Sa druge strane - puno je razloga za pokretanje startupa. Nekome je razlog novac ili želja da napravi neku promjenu, a drugima da pruže pomoć neke vrste kao što je da zajednici pruže nešto drugačije i bolje od postojećeg.

5. START-UP BIZNISI U BOSNI I HERCEGOVINI

Bitan korak u razvoju startup ekosistema je postojanje investicijskog kapitala. Na evropskom nivou investicijski fondovi nisu jaki kao američki ali puno veći problem je nerazvijenost investicija u Bosni i Hercegovini. Još uvijek je jako teško pronaći izvore finansiranja, a bez toga nikada neće postojati stabilan rast start-up kulture.

Osim izvora financiranja, jako bitan problem je i nedostatak start-up kulture te općenita averzija prema riziku kod bosansko-hercegovačkog stanovništva. Takva loša preduzetnička klima još i više ograničava razvoj start-upa te uništava ionako mali broj mogućih investicija u biznise. Potrebno je ulaganje u osvještavanje stanovništva o preduzetništvu i start-upima kao jako rizičnom, ali i bitnom dijelu njega. Za to su nam potrebni uspješni primjeri start-upa koji su izašli na tržište.

Ukoliko uspijemo izgraditi kvalitetniju start-up klimu na domaćem tržištu, sljedeći korak je obučavanje mladih osnivača o pokretanju i rastu start-up biznisa. Svaki start-up i njegov poslovni model imaju različiti proces razvoja pa je stoga jako bitno prepoznati koji faktori su najbitniji u pokretanju vlastitog startupa. Bosansko-hercegovačko tržište ima jako puno potencijala zahvaljujući obrazovanoj i cjenovno prihvatljivoj radnoj snazi i ukoliko se dogodi bitan korak naprijed u navedenim područjima, a spori birokratski procesi postanu brži imamo mogućnost razviti jako kvalitetna ekosistem koji će moći plasirati uspješne biznise na lokalno, regionalno, evropsko, a možda i svjetsko tržište. Istraživanja su pokazala da to može imati jako pozitivan učinak na čitavu privredu pa to nije briga samo start-up entuzijasta nego i čitave Bosansko-hercegovačke privrede.

6. IZBOR INVESTITORA

Kao što smo napomenuli, bitan korak u razvoju startup ekosistema je postojanje investicijskog kapitala. U Bosni i Hercegovini, ali i regiji, izbor investitora je prilično ograničen. Imamo 3 prave mogućnosti: poslovni anđeli, startup akceleratori i VC fondovi odnosno fondovi rizičnog kapitala.

6.1 Poslovni anđeli - ko su i zašto su važni B&H ekonomiji?

Poslovni anđeli predstavljaju model finansiranja koji je prikladan za mala i srednja preduzeća posebno u njihovim najrizičnijim fazama životnog ciklusa. Poslovni anđeli kao izvor finansiranja su preduzetnici koji finansiraju start-up projekte visokog rizika na način da ulaze u vlasnički udio i pružaju pomoć u razvoju, uglavnom u ranim fazama projekta.

Vrijednost poslovnih anđela nije isključivo u finansijskom dijelu pomoći. Pored investiranja, biznis anđeli ulažu svoje vrijeme i ekspertizu, omogućavaju pristup svojoj mreži kontakata. Na taj način pomažu zdrav i uspješan rast i razvoj biznisa. Ovo je podjednako važan dio dogovora.

Poslovni anđeli su važni kao investitori jer pomažu premostiti finansijski jaz između formalnog rizičnog

kapitala, kredita i načina finansiranja uz pomoć bliskih osoba kao što su prijatelji i rodbina. Ulažu vlastiti novac, što ih razlikuje od specijaliziranih fondova. Njihova ulaganja su visoko rizična i zbog tog razloga često zahtijevaju visok povrat na investiciju.

U posljednje vrijeme poslovni anđeli kao alternativni izvor financiranja dobivaju na značaju, ali još uvijek postoje značajne razlike u odnosu na razvijene financijske sustave. S pravne strane, poslovni su anđeli (ili investitori tipa poslovnih anđela) fizičke ili pravne osobe koje raspolažu vlastitim kapitalom i posjeduju menadžersko iskustvo te relevantna znanja o djelatnosti, tržištu, infrastrukturi i kadrovima specifičnih poduzetničkih projekata, a dijelimo ih u nekoliko skupina:

- Preduzetnici koji već imaju uspješno preduzeće iza sebe i žele investirati u neki novi projekt.
- Kompanije koje generišu veliku količinu gotovine, te traže idealnog kandidata, odnosno društvo koje bi pomoglo u rastu.
- Mladi investitori koji umjesto da osnuju vlastito društvo, investiraju u tuđu ideju i zajedno razvijaju posao.
- Konsultanti koji žele veću nagradu za posao, a ne samo plaću za svoje usluge.
- Preduzetnici u penziji koji traže nove poslovne izazove.

Poslovni anđeli predstavljaju izvor vlasničkih ulaganja u društvo na određeno vrijeme u ranoj razvojnoj fazi društva. Upravo zato što se odnose na ulaganje u start up fazi pojedinih društva, investicije koje poduzimaju poslovni anđeli kategorizirane su kao visokorizične.

Kriteriji prema kojima poslovni anđeli odabiru projekt i realiziraju investiciju su sljedeći:

- Kvalitetan opis projekta/ poslovni plan/ prezentacija,
- Snažan poduzetnik i kvalitetan tim,
- Snažan tržišni potencijal projekta ili proizvoda,
- Omogućena suradnja, odnosno spremnost poduzetnika na uključenje poslovnog anđela,
- Realna evaluacija projekta prije investicije.

Poslovnim anđelima vrlo je bitno da je ideja i sama realizacije ideje dobro zamišljena, jer naposljetku oni ulažu svoj novac s ciljem stvaranja dodatne vrijednosti, odnosno s ciljem da taj novac u budućnosti stvara još veće količine novca kroz projekt u koji je uložen.

6.2 Start-up akceleratori

Vrlo popularan izbor domaćih start-up biznisa su startup akceleratori. Akceleratori su zamišljeni kao konkursi tj. takmičenje, te iako se dobije manja investicija za manji postotak, dobra strana je što se upoznaju njihovi mentori te se od njih mogu preuzeti znanja ili iskustva koja će kasnije značajno olakšati posao.

6.3 VC fondovi (Venture Capital Funds)

VC fondovi su fondovi rizičnog kapitala, te ulažu malo veće količine novca, jer računaju na malo veću zaradu.

Venture capital fondovi su alternativni izvori finansiranja novoosnovanih kompanija sa jedne strane, te efikasan način okupljanja pojedinačnih investitora u cilju optimizacije povrata njihovih ulaganja sa druge strane.

7. IZAZOVI U PODRŠCI INOVATIVNIM START-UP BIZNISIMA U GRADU GORAŽDE

- I mladi i Gradska uprava Grada Goražde će se u procesu samozapošljavanja pokretanjem startup biznisa za mlade nezaposlene osobe u Gradu Goražde suočiti s izazovima i problemima koji korijen imaju u specifičnoj lokalnoj situaciji (nedovoljna sredstva za finansiranje startup biznisa za mlade ili organiziranje obuke) i problemima na makronivou (nedostatak zainteresiranih investitora, negativni stavovi o samozapošljavanju i slično).

- Od mladog preduzetnika/ce očekuje se holistički pristup poslovanju – osoba koja sama započinje posao mora biti upoznata sa svim aspektima poslovanja jednog preduzeća i biti sposobna baviti se poslovima kojima se u većim preduzećima bave stručnjaci/kinje, kao što su finansije (računovodstvo, ulaganje, privlačenje investitora), menadžment, prodaja/proizvodnja, distribucija, marketing i sl. Mladi zainteresirani za pokretanje vlastitog biznisa imaju određenu vještinu ili znanje koje žele i mogu iskoristiti i ponuditi na tržištu, ali im je potrebno osigurati obuku i savjetodavnu podršku u područjima koja su im manje poznata, a ipak ključna za pokretanje i održivost startup biznisa.

- Lokalne uprave imaju ograničenu količinu sredstava za finansiranje startup biznisa ili drugih projekata za mlade osobe. Budžetska stavka namijenjena mladima treba se proširiti ako se nakon raspisivanja javnog poziva i

dodjele sredstava uvidi da postoji potreba i prilika za poticanje i finansiranje zapošljavanja i samozapošljavanja mladih s realističnim, ostvarivim idejama koje odgovaraju na stvarne potrebe tržišta.

- Iako se od mladih zahtijeva da u poslovnom planu opišu tržište na koje namjeravaju plasirati svoj proizvod / uslugu, oni možda neće biti u mogućnosti istražiti tržište niti doći do relevantnih podataka o stvarnim potrebama na tržištu ili o ciljnoj skupini svog biznisa.

- Jedan od problema može se javiti u procesu monitoringa, ako mladi preduzetnici/e ne budu redovno slali narativne izvještaje o poslovanju. Mogućnost da se to dogodi smanjuje se ako Grad Goražde odluči vršiti refundaciju, umjesto da mladima odmah isplati sva ugovorom predviđena sredstva.

- Jedan od problema pri pružanju podrške mladima u postupku pokretanja i vođenja njihovog biznisa jeste nedostatak stručne podrške. Rješenje tog problema može biti u uspostavljanju saradnje s privatnim sektorom (uspješnim preduzetnicima/ama s područja Grada Goražde), koji bi mogao djelovati kao mentori mladom preduzetniku/ci i svojim poznanstvima i profesionalnom mrežom pomoći u pronalasku takozvanih poslovnih anđela.

8. PREPORUKE ZA PODRŠKU INOVATIVNIM START-UP BIZNISIMA U GRADU GORAŽDE

U skladu sa dosadašnjim rezultatima postignutim na razvoju samozapošljavanja u Gradu Goražde, iskustvima i praksama drugih općina koje imaju uspješne modele podrške start-up biznisima, te izazovima koji su ispred nas, u nastavku su predstavljene preporuke za djelovanje Gradske uprave Grada Goražde u cilju podsticanja i promocije u podršci inovativnim start-up biznisima u Gradu Goražde.

Preporuka 1: Usvajanje Programa za startup podršku mladim nezaposlenim osobama Grada Goražde

Obzirom da je samozapošljavanje poželjno rješenje nezaposlenosti mladih u Gradu Goražde, potrebno je uspostaviti model podrške i mehanizam pružanja podrške inovativnim start-up biznisima u Gradu Goraždu, tj. definisati faze procesa podrške, počevši od donošenja odluke o finansiranju start-up biznisa za mlade, preko raspisivanja poziva, pa sve do obuke, dodjele sredstava i praćenja utroška sredstava. Usvajanjem izrađenog prijedloga Programa za startup podršku mladim nezaposlenim osobama Grada Goražde Lokalnog partnerstva za zapošljavanje Goražde će se uveliko olakšati ovaj proces, kako za Gradsku upravu Grada Goražde, tako i za mlade nezaposlene osobe koje žele započeti vlastiti biznis. Također, osigurat će se snažan okvir koji može značajno potaknuti mlade ljude, ali i sve druge tražioce posla, da pronađu svoje mjesto u tržištu rada i direktno doprinesu smanjenju nezaposlenosti u Gradu Goražde. Također, bilo bi jako važno ugraditi model podrške pokretanju omladinskih start-up biznisa (Program za startup podršku mladim nezaposlenim osobama Grada Goražde) u lokalnu strategiju prema mladima ili razvojnu strategiju Grada Goražde.

Preporuka 2: Promocija samozapošljavanja

Obzirom da je mali broj ljudi koji su u Gradu Goražde spremni pokrenuti svoj vlastiti biznis, a velika većina onih koji se odluče pokrenuti biznis, čine to jer nemaju alternativu, potrebno

je vršiti konstantnu promociju start-up biznisa kao vida samozapošljavanja, a sve u cilju popularizovanja samozapošljavanja kao učinkovitog i održivog načina zapošljavanja. Promociju vršiti kroz primjere dobre prakse, kako bi se što više mladih odvažilo na taj korak, kao poželjnog rješenja nezaposlenosti mladih.

Preporuka 3: Uvećati sredstva namijenjena za finansiranje startup biznisa mladih

Pokrenuti inicijativu za povećanje iznosa u budžetskoj stavci za mlade koji će se izdvajati za finansiranje startup biznisa mladih, ako Gradska uprava Grada Goražde tokom provođenja modela uvidi da za to postoji potreba, tj. da je broj zainteresovanih mladih veći nego što je to predviđeno budžetom. Kako bi se podstaklo samozapošljavanje mladih nezaposlenih osoba u Gradu Goražde (naročito mladih nezaposlenih žena), odnosno pružila podrška osnivanju novih start-up biznisa mladih nezaposlenih osoba, potrebno je obezbijediti sredstva namijenjena sljedećim kategorijama:

Linija 1:

- Preduzetnici do 35 godina starosti koji su na teritoriji Grada Goražde registrovali samostalnu poduzetničku djelatnost kao osnovnu djelatnost ili su izvršili promjenu podataka iz dodatne u osnovnu djelatnost do dana objave javnog poziva;
- Nezaposlene osobe evidentirane u Zavodu za zapošljavanje BPK Goražde, a koje žele da registruju samostalnu preduzetničku djelatnost kao osnovnu djelatnost na teritoriji Grada Goražde, do isteka javnog poziva;

Linija 2:

- Preduzetnice koje su na teritoriji Grada Goražde registrovale samostalnu preduzetničku djelatnost kao osnovnu djelatnost ili su izvršile promjenu podataka iz dodatne u osnovnu djelatnost do dana objave javnog poziva;
- Nezaposlene žene evidentirane u Zavodu za zapošljavanje BPK Goražde, a koje žele da registruju samostalnu preduzetničku djelatnost kao osnovnu djelatnost na teritoriji grada, do isteka javnog poziva; (uz uslov da se kandidati/kandidatkinje mogu prijaviti samo na jednu od ponuđene dvije linije podrške za pokretanje samostalnih preduzetničkih djelatnosti (samozapošljavanje)).

Preporuka 4: Omogućiti jeftinije i brže pokretanje poslovanja / unapređenje pristupa internetu

U skladu sa preporukama Evropske unije, bilo bi poželjno podstaknuti smanjenje troškova pokretanja preduzeća, kao i skraćenje potrebnog vremena i procedure za odobravanje novih preduzeća, kao i povećati pristup putem Interneta za registraciju; Ukoliko nije moguća registracija putem interneta, bilo bi poželjno da obrasci, uputstva i smjernice za registraciju budu dostupni putem interneta.

Trebalo bi ojačati elektronsku razmjenu podataka između javnih autoriteta i sektora malih preduzeća. Namjera je da će mogu primati korisna savjetovanja, postaviti pitanja, ispunjavati obrasce, porezne prijave ili dobivati informacije elektronskim putem, tj. brže i jeftinije.

Preporuka 5: Dostupnost vještina / Obrazovanje i obuka u sferi preduzetništva

Samozapošljavanje je i način da mladi iskoriste vještine i znanja koja već posjeduju kako bi odgovorili na potrebe tržišta, te pokretanjem vlastitog biznisa doprinijeli razvoju vlastite lokalne zajednice. U tom cilju, potrebno je za mlade preduzetnike koji žele pokrenuti vlastiti

biznis, obezbijediti podršku u cilju daljeg razvoja poslovanja kroz dodatne besplatne obuke iz oblasti unapređenja poslovanja i besplatne konsultacije u cilju prevazilaženja poslovnih barijera sa kojima će se korisnici podrške susretati u toku poslovanja.

Potrebno je organizovati sveobuhvatnu obuku za mlade čiji će se biznisi finansirati, a koja će uključivati više modula (knjigovodstvo i finansije, upravljanje malim preduzećima, marketing, ljudski resursi, nabavke, formiranje cijena i sl.) i usavršiti mlade za vođenje uspješnog i održivog preduzeća.

Također, trebalo bi ohrabriti preduzetničke napore mladih ljudi te bi se trebali razviti programi obuke menadžera malih preduzeća. Obrazovne institucije bi trebale obezbijediti ne samo odgovarajući nivo vještina koje bi odgovarale potrebama malih preduzeća, nego i stalnu obuku i savjetovanja.

Preporuka 6: Podrška umrežavanju i savjetodavna podrška

Uvesti postupak periodične pisane evaluacije kako bi se pratile potrebe mladih preduzetnika/ca, predvidjeli i riješili mogući problemi, te pružila podrška u slučaju širenja biznisa. U isto vrijeme pružiti podršku u umrežavanju sa drugim preduzetnicima koji imaju biznise sličnog obima ili vrste djelatnosti, uspješnim preduzetnicima/ama s područja Grada Goražde i institucijama koji dalje mogu pružiti podršku novoosnovanim biznisima, a dobar početak je registracija na mreže poput LinkedIna, na kojima se brzo mogu uvezati sa stručnjacima koji su relevantni za startup. Također je potrebno pružiti podršku za predložene biznise koji nisu odabrani za podršku tj. ukoliko je pristiglo više prijava nego što je to predviđeno Pozivom za podršku mladim nezaposlenim osobama. Ove mlade osobe je potrebno usmjeriti na druge institucije ili preduzeća koja im mogu pomoći, navesti razloge zbog kojih njihov plan nije odabran, dati im uputstva za doradu, uputiti na dodatne edukacije itd